

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ

**ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ**

Матеріали міжнародного наукового семінару

8 жовтня 2015 року

Одеса
Фенікс
2015

УДК 338.43(063)
ББК 65.32я43
П 781

Рекомендовано до друку Вченою радою
Одеської національної академії харчових технологій
(протокол № 2 від 6 жовтня 2015 року)

П 781 Проблеми сталого розвитку агропродовольчої сфери в сучасних умовах та шляхи їх розв'язання: матер. міжнар. наук. семінару (8 жовтня 2015 р., м. Одеса) / Кафедра економіки промисловості Одеської націон. акад. харчових технологій. – Одеса: Фенікс, 2015. – 110 с.

У збірнику подано тези доповідей на міжнародному науковому семінарі. В них обґрунтовано теоретичні та методологічні засади сталого розвитку агропродовольчої сфери, висвітлено адаптивні стратегії розвитку харчових підприємств, напрями вирішення питання імпортозаміщення агропродовольчої продукції, розглянуто стан соціального середовища та екологічної складової агропродовольчої сфери, проаналізовано роль аграрної політики держави у забезпеченні сталого розвитку агропродовольчої сфери.

Для науковців, аспірантів, студентів економічних спеціальностей та фахівців галузі харчової промисловості.

ISBN 978-966-438- 946-1

УДК 338.43(063)
ББК 65.32я43

ISBN 978-966-438-946-1

© Одеська національна академія харчових технологій, 2015
© Оформлення ПП «Фенікс», 2015

межотраслевого анализа и механизма мультипликации позволяет оценить совокупные выгоды от государственных вложений. Новая ситуация, складывающаяся на продовольственном рынке России, настоятельно требует усиленного внимания к решению задач, связанных с модернизацией форм и методов поддержки российских товаропроизводителей для снижения продовольственной зависимости страны от импорта. Цели регулирования агропродовольственного комплекса и его отраслей должны исходить из макроэкономической концепции регулируемого и социально ориентируемого рыночного хозяйства, которое предполагает проведение государством активной структурно-промышленной и сильной социальной политики, применение индикативного макроэкономического планирования и форм стратегического партнерства с крупным корпоративным бизнесом.

Литература

1. Черняев А.А. Экономические проблемы импортозамещения продовольствия в АПК Поволжья: монография / А.А. Черняев – Саратов: Изд-во «Саратовский источник», 2015. – 216 с.
2. Яковенко Н.А. Проблемы импортозамещения на продовольственном рынке России / И.С. Иваненко, Н.А. Яковенко // Инновационное развитие национальной экономики: проблемы и пути решения: сб. тр. междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 75-летию акад. Жунусова Б.Г., 15 окт. 2014 г. Кокшетау: ГТА, 2014. – С. 234–238.
3. Яковенко Н.А. Стратегия развития мясопродуктового подкомплекса России в контексте обеспечения продовольственной безопасности / Н.А.Яковенко, И.С.Иваненко // Вестник КрасГАУ. – 2014. - № 10 (97). – С. 33–40.

Лобоцька Л.Л.

*к.т.н., доцент кафедри економіки промисловості
Одеська національна академія харчових технологій*

РОЛЬ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Агропромисловий комплекс України в останні роки показує вагомі результати у виробництві сільськогосподарської продукції і продуктів харчування. За останні 10 років посилилася роль АПК у формуванні ВВП (17 %), велика частка в експорті (27 %) – вагомий аргумент в продовженні розвитку агробізнесу, посиленні його ролі в економіці країни.

Не зважаючи на сучасну економічну і політичну ситуацію в країні, обсяги сільськогосподарського виробництва, зокрема рослинництва, за всіма категоріями хазяйств за останні три роки зростали, табл. 1, але у тваринництві результати дещо знизилися, табл. 2 [1].

Таблиця 1

Виробництво основних сільськогосподарських культур, тис. т

Рік	Зернові та зернобобові культури	Цукрові буряки (фабричні)	Олійні культури	Соняшник
2012	46216,2	18438,9	12074,1	8387,1
2013	62285,3	10789,4	16066,2	10941,2
2014	63859,3	15734,1	16334,2	10133,8

Таблиця 2

Поголів'я худоби та птиці, тис. голів

Рік	Велика рогата худоба	Свині	Вівці та кози	Птиця всіх видів
2012	4645,9	7576,7	1738,2	214070,6
2013	4397,7	7764,4	1500,2	220636,1
2014	3884,0	7350,7	1371,1	213335,7

Відповідно у ті ж роки споживання населенням України на одну особу м'яса і м'ясопродуктів зменшувалося і становило 54,4, 56,1 і 54,1 кг за рік, а споживання молока та молочних продуктів, яєць збільшилося.

Обсягів виробництва продукції АПК, зокрема рослинницької, дозволяє здійснювати значні експортні поставки. Так, за січень-липень 2015 р. експорт продукції АПК становив \$7,7 млрд, або 35,7 %, а імпорт – \$2,2 млрд або 10,5 %. Отже, позитивне сальдо у зовнішній торгівлі \$5,5 млрд свідчить про вагомий внесок АПК у цій сфері. Як і в попередні роки, на 1-му місці експорт зернових – 39,9 %, на 2-му експорт олії – 23,7 %. За оцінками, у 2015/2016 МР експорт зернових прогнозується на рівні 36,8 млн т.

Аналіз виробництва за видами хазяйств свідчить, що значну питому вагу у виробництві сільськогосподарської продукції і продуктів харчування мають агрохолдинги України.

В обзорі [2] описано результати роботи основних агрохолдингів країни, підкреслено конкурентні переваги цих організаційних формувань, а також проблеми, з якими вони стикаються сьогодні.

У теперішній час 30 найбільш крупних агрохолдингів контролюють 5 млн. га (14 % всієї землі, що обробляється). Акції цих компаній торгуються на світових фондових біржах. Вони залучили значні інвестиції: прямі іноземні інвестиції (в акціонерний капітал і боргові інструменти) становлять \$839,3 млн (5% від загальної суми інвестицій в сільське господарство). Тільки у 2014 р. перші 5 публічних компаній (МХП, Астарта, Кернел, Мрія, ІМК) залучили

кредитів на суму біля \$450 млн., при цьому загальна сума інвестицій в аграрний сектор становить біля \$2 млрд.

Але сучасна політична ситуація вплинула на інвестиційну привабливість країни, і це одними з перших відчули агрохолдинги. Капіталізація публічних компаній-лідерів впала в 2 рази з 6 до 3 млрд.дол [2]. В таблиці 3 показана динаміка капіталізації публічних агрохолдингів України (2014 р.). При великому врожаї ціни на основні експортні культури знижуються, і це викликає падіння інвестиційної привабливості компаній.

Слід підкреслити, що перелічені агрохолдинги розмістили свої цінні папери на зарубіжних фондових біржах, і отримані ними інвестиції вони спрямували на розширення виробництва, будівництво нових об'єктів, зміцнення своїх позицій на ринку. Можна очікувати, що з покращенням економічної ситуації в країні, інвестиційна привабливість компаній теж підвищиться.

Таблиця 3

**Динаміка капіталізації публічних агрохолдингів України
(2014 р.)**

Агрохолдинг	Земельний банк, тис. га	Вхід на IPO/SPO	Біржа (SE)	Капіталізація на входе, млн. дол.	Капіталізація серпня 2014 р., млн. дол.	Зміна вартості з моменту входу, %
МНР	360	2008/2010	London	1,662	1,283	-23%
Kernel	405	2007/08/10	Warsaw	1,302	695	-47%
Mriya*	320	2008	Frankfurt	450	306	-32%
Astarta	245	2006/07/10	Warsaw	648	291	-55%
Agroton*	80	2010	Warsaw	206	15	-93%
IMC	137	2011	Warsaw	123	83	-33%
KSG Agro**	94	2011	Warsaw	120	0	-100%
Agroceneration	120	2010/11	NYSE	98	107	9%
Milkiland	21	2010	Warsaw	348	50	-86%
Agroliga	10	2010	Warsaw	8	9	9%
Avangard	-	2010	London	938	534	-43%
Ovostar	-	2011	Warsaw	134	133	-1%

* Технічний дефолт

** Уход з біржі

Джерело: дані торгів

Хоча обсяги торгів на вітчизняному фондовому ринку постійно зростають і в останні роки перевищують ВВП країни, табл. 4 [3], ринок має спекулятивний характер. За даними НКЦПФР, інвестиції за рахунок інструментів фондового ринку становили лише 8...11 % від загального обсягу торгів. Тому важливою є проблема залучення довгострокових інвестицій, зокрема в агропродовольчу сферу. Адже поряд з крупними агроформуваннями

на Україні діє велика кількість підприємств малого і середнього бізнесу. Ефективність таких форм господарювання може бути навіть вищою за агрохолдинги у виробництві молока, м'яса, у вирощенні фруктів, ягід.

Значну роль в підвищенні ефективності виробництва для цієї категорії господарств можуть мати такі інструменти фондового ринку, як похідні цінні папери – опціонні, ф'ючерсні, форвардні контракти. Ці інструменти дозволять сільськогосподарським підприємствам, особливо малим та середнім, захищатися від цінових змін, розробляти довгострокові плани розвитку, забезпечувати високий рівень прибутковості їх діяльності. Але досі ще ці інструменти використовуються дуже обмежено, табл. 4.

Таблиця 4

**Основні показники діяльності фондового ринку України
у 2010–2014 рр.**

Показники	2010	2011	2012	2013	2014
ВВП, млрд.грн.	1082,57	1316,6	1408,89	1454,93	1566,73
Обсяг торгів на ФР, млрд.грн.	1537,79	2171,1	2530,87	1676,97	2331,94
Обсяг торгів на ФР / ВВП, %	142,05	164,91	179,64	115,27	148,90
Обсяг виконаних біржових контрактів з ЦП на організаторах торгівлі, млрд.грн.	131,29	235,44	263,67	463,43	619,7
Частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на ФР, %	10,72	12,99	12,44	27,69	26,59
Капіталізація лістингових компаній, млрд.грн.	171,76	179,86	275,0	337,73	457,61
Обсяг капіталізації / ВВП, %	15,87	13,66	19,52	23,30	29,21
Похідні (деривативи), млрд. грн.	0,15	23,99	24,91	18,01	9,31
Похідні (деривативи), % від загального обсягу торгів	0,01	1,11	0,99	1,07	0,40

Закон України « Про похідні фінансові інструменти (деривативи)» неодноразово переглядався, але не давав цілісного розуміння функціонування та регулювання ринків деривативів як складової ринків фінансових інструментів у відповідності до законодавства ЄС та принципів Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO). Однією із таких вимог є те, що ринки деривативів (у тому числі товарних) слід регулювати подібно (але не тотожно) до регулювання ринків цінних паперів [4].

Як вказано на сайті «Біржові та електронні майданчики» [4], об'єднана робоча група учасників товарного та фондового ринку у складі цієї асоціації, професійної асоціації реєстраторів та депозитаріїв України, Асоціації «Фондове партнерство», ПАТ «Українська біржа» та Інвестиційна Група «Універ» за підтримки Програми USAID «Розвиток фінансового сектору» (FINREP-II) завершила роботу над доопрацюванням законопроекту «Про похідні фінансові інструменти (деривативи)» та надала його на розгляд до Національної Комісії з цінних паперів та фондового ринку. Запропонований робочою групою проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо ринків похідних фінансових інструментів (деривативів))» передбачає такі основні концептуальні положення:

- трансформування Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» в Закон України «Про ринки фінансових інструментів» шляхом включення норм щодо деривативів як фінансових інструментів;

- визначення критеріїв віднесення строкових контрактів до фінансових інструментів та правочинів, які підпадатимуть під дію Закону України «Про ринки фінансових інструментів»;

- регулювання ринків цінних паперів та деривативів на єдиних регулятивних засадах: НКЦПФР здійснює регулювання ринків усіх фінансових інструментів, крім деривативів грошового ринку; НБУ виступає регулятором деривативів грошового ринку;

- встановлення обов'язку подавати до НКЦПФР інформацію про всі позабіржові операції з деривативами; розширення переліку інсайдерської інформації з тим, щоб запобігти впливу результатів маніпулювання на спотовому ринку на ринок товарних деривативів, і навпаки;

- універсалізація вимог до провадження фондовими та товарними біржами професійної діяльності – діяльності з організації торгівлі на ринках фінансових інструментів.

На думку учасників робочої групи, прийняття Закону України «Про ринки фінансових інструментів» сприятиме прозорості на ринках деривативів, зменшенню системного ризику, захисту прав інвесторів, а отже, розвитку ефективних та надійних ринків деривативів з перспективою інтегрування у міжнародні фінансові ринки.

При доопрацюванні проекту Закону робоча група керувалась Директивою про ринки фінансових інструментів, MiFID II (Directive 2014/65/EU on markets in financial instruments) та Регламентом про ринки фінансових інструментів, MiFIR (Regulation (EU) No 600/2014 on markets in financial instruments), які будуть застосовуватися у ЄС, починаючи з січня 2017 року.

А поки що прийнято рішення ВР України про впровадження аграрних розписок, можна також використовувати і векселя у проведенні розрахунків між виробником сільськогосподарської продукції і покупцем. Аграрні розписки, векселя дозволяють фермерам залучати ресурси під заставу майбутнього врожаю, однак на сьогодні більшість сільського населення не

підготовлена до застосування цих фінансових інструментів, тому слід організувати широку навчальну роботу.

Отже, потенціал фондового ринку України ще не повністю використовується. Перед учасниками ринку постають актуальні завдання значно посилити його інвестиційну функцію, поширити інструментарій і його впровадження в практику взаємовідносин між виробниками і споживачами продукції. Це забезпечить подальший розвиток агропромислового комплексу, підвищить ефективність функціонування всіх його ланок і зростання ВВП країни.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Бадаев В. Агрохолдинги – точка роста АПК / В. Бадаев, Т. Кирик [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.apk-inform.com/ru/exclusive/topic/1035827>
3. Звіти НКЦПФР за 2010–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua>
4. <http://aeaer.com.ua>. Сайт асоціації «Біржові та електронні майданчики».

Пармакли Д.М.

К вопросу жизнеспособности сельскохозяйственных предприятий.....38

Чевганова В.Я., Міняйленко І.В.

Формування стратегії розвитку сільського господарства Полтавського регіону.....47

Тематичний напрям 3

Напрями вирішення питання імпортозаміщення агропродовольчої продукції в умовах геополітичних викликів

Башко А.Ю.

Импортозамещение агропродовольственной продукции в современных условиях хозяйствования.....52

Васильченко М.Я.

Региональные возможности импортозамещение на российском рынке мяса56

Волкова С.Ф., Фрум О.Л.

Преимущества и недостатки внедрения службы контроллинга на предприятиях.....60

Иваненко И.С., Яковенко Н.А.

Стратегия импортозамещения на мясопродуктовом рынке России.....62

Лобоцька Л.Л.

Роль фондового ринку України в забезпеченні сталого розвитку агропродовольчої сфери.....65

Тематичний напрям 4

Соціальне середовище функціонування суб'єктів господарювання аграрної сфери

Бочарова Е.В.

Социокультурные предпосылки усиления антропологического пресса на природную среду.....71

Вігуржинська С.Ю., Колесник В.І.

Про доцільність застосування комбінованих форм оплати праці в харчових виробництвах.....74

Удова Л.О.

Якісні корми – передумова отримання якісного молока у господарствах населення.....76

Тематичний напрям 5

Екологічна складова сталого розвитку агропродовольчої сфери

Андрєєва Н.М.

Застосування механізмів екологізації АПК України в контексті імплементації міжнародної парадигми сталого розвитку.....80

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ
СФЕРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТА ШЛЯХИ ЇХ
РОЗВ'ЯЗАННЯ**

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОГО НАУКОВОГО СЕМІНАРУ
8 жовтня 2015 року

Друкується в авторській редакції.
Відповідальність за інформацію, викладену в
публікаціях, несуть автори.

Підписано до друку 13.10.2015.

Формат 60x84/16. Обл.-вид.арк. 6,5. Ум.-друк. арк. 6,6.

Папір офсетний. Друк на дуплікаторі. Зам. № 1510-09.

Видано і віддруковано ПП «Фенікс»

(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).

Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777-591.

www.law-books.od.ua